

Descubriendo a aldea

Non esperaban máis que rozar camiños e gañar o soldo, pero a vontade do traballo fronte á pasividade dos políticos levounas á descuberta do feitizo das aldeas. Lavadoiros de pedra, máxicos lagos, regatos de cristal e cantigas pegadas de boi xurdiron entre as silveiras a par do agradecemento sentido dos veciños. Ela era unha máis no grupo de nove mulleres que amañaron a fermosura de Meiro e Hermelo e deron forma á Ruta da Auga.

Da esquerda á dereita e de adiante para atrás: Lina, Cris, Olga, Concha, Monse, Lupe e Josefá. A retratista e Rosi, e atherina era a número 9, ese día estaba de baixa.

Non esperaban máis que rozar camiños e gañar o soldo, pero a vontade do traballo fronte á pasividade dos políticos levounas á descuberta do feitizo das aldeas. Lavadoiros de pedra, máxicos lagos, regatos de cristal e antigas pegadas de boi xurdiron entre as silveiras a par do agradecemento sentido dos veciños. Ela era unha máis no grupo de nove mulleres que amañaron a fermosura de Meiro e Hermelo e deron forma á Ruta da Auga.

A súa historia arrinca cando, a raíz da catástrofe do Prestige, a Deputación de Pontevedra recibiu unha serie de fondos para investir nos concellos da costa e crear emprego. “Para limpiar playas no es”, dixéronlle durante a entrevista de traballo e, sen máis información sobre o que lle agardaba nos seis meses seguintes, aceptou o posto.

Os traballos ían desenvolverse en Bueu, en grupos xestionados

polos concelleiros populares. Inda que os equipos podían escoller traballo preto de onde vivían, Lupe e dúas compañeiras decidiron intercambiarse con tres mozas de Meiro ás que lles viña ven o troco. “A zona gustábame moito, era diferente para min” sinala entre as razóns que a levaron á aldea.

O primeiro día de traballo, o grupo de nove mulleres tiña que limpar o lavadoiro da Portela. O concelleiro encargado de equipo comunicoulles que tamén habían de rozar o camiño da fonte do Foxo, que atoparon coa axuda dun veciño. Como xente da aldea que son, todas as mozas sabían empregar as ferramentas facilitadas polo concello, pero nada máis comezar a tarefa decatáronse de que non eran as máis axeitadas, pois “servían para traballar no xardín, non para turrar con aquel toxo enorme”. As propias traballadoras e os veciños de Meiro acabaron por

subministrar os utensilios necesarios.

Ante a falta de dirección dende o condello, Lupe foi coordinando o labor do equipo “porque había unha necesidade de organización, e para organizar hai que estar alí e mirar”.

O camiño da Crega, a fonte da Lagarteira, o lago de Vilariño,... Distintos puntos de Meiro foron quedando limpos, uns a suxerencia dos membros do grupo e outros por consello dos veciños, que quedaban moi satisfeitos coa tarefa das mulleres.

“Era un traballo duro, que requería un grande esforzo físico”, reconece Lupe que, ademais, había de encargarse de erguer a moral das traballadoras: “O que máis me ofendía era que preguntaban “¿para que?”. As compañeiras están agora orgullosas do traballo que finalmente se fixo. Sen ser grandes amigas e cos roces que poden xurdir en calquera grupo

diverso, as mulleres crearon un auténtico equipo porque todas eran moi traballadoras.

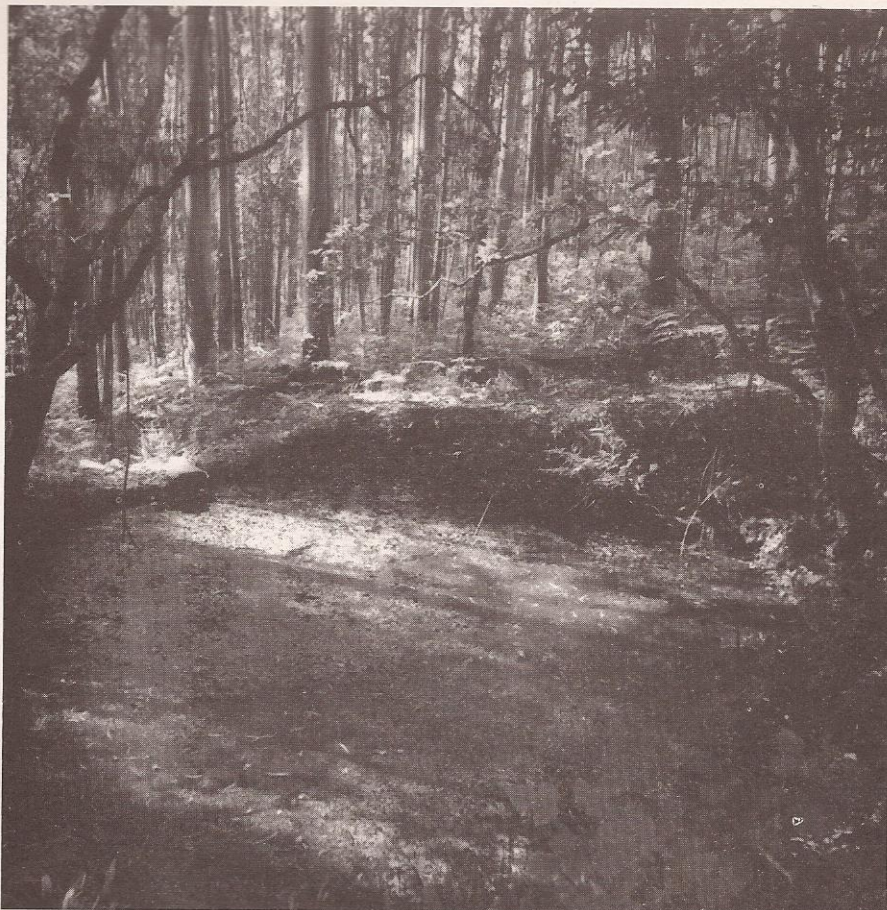
Co seu relato, Lupe non pretende criticar a ninguén, senón simplemente expor “unha realidade” na que botou en falta máis organización. “logo atopámonos con que se gastan os cartos e non hai ningún resultado”, di a moza, “só hai que ver os quilómetros que limpamos nós, para imaxinar o que se podía ter feito”. Elas traballaban duro, en lugar de agardar sentadas a que chegase a hora de marchar.

O grupo de mulleres tamén se tomaban os seus momentos de descanso. Unha vez á semana, collían “un día de lolailo” ou, o que é o mesmo, facían unha entretida excursión para recoñecer o terreo e preparar a tarefa das sete xornadas seguintes. “Era unha pequena recompensa polo traballo duro”, conta Lupe. O coñecemento das aldeas apaixonoules ós veciños polos nomes de ríos e camiños, ata elaborar un auténtico corpus de microtoponimia. “Pola mañá traballaba para a deputación, pola tarde para min”, di.

De camiño á Cruz

Hermelo foi o seguinte destino do grupo de mulleres, que houberon de limpar o recinto da Cruz e mais a estrada, ancheando a pista e amañando os valos. Alí “luce un montón o traballo porque estaba bastante sucio”, asegura Lupe. “Traballamos coa xente da aldea, que se paraba a darnos as grazas e se ía animando. Sentímonos moi mimadas en Hermelo e quedou moi fermoso”, engade.

Unha vez máis, as donas remataron o traballo e, perdidas, preguntaron ós veciños por onde podían seguir. Neste punto da historia entra en escena Cándido, coas súas ovellas. Sabio coñecedor do terreo, el foi quen as dirixiu, e unha mañá de lolailo guiounas ata o medio do monte para lles descubrir os lagos de Hermelo. A

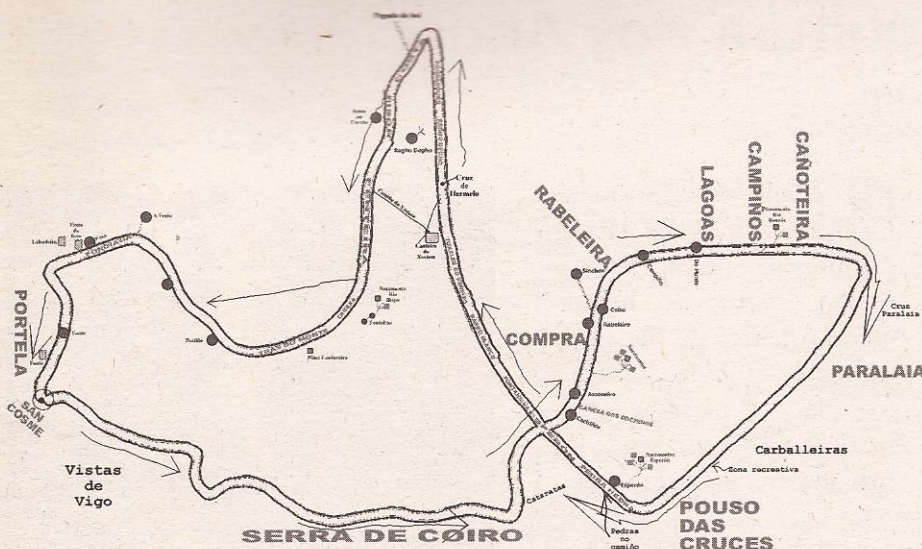
Na compañía das sereas

Ó baixar da Cruz de Hermelo, a Ruta da Auga enlaza a antiga cantreira do Xestoso coa Pegada do Boi, o Lago da Serea, o nacemento do Bispo e a fonte do Foxo, para voltar de novo á Portela. O sonado río xorde na zona da Fenteira, en dúas covañas que van saír a un lago no que se pode escoitar a melodía da mina Cantareira cando se filtra a chuvia.

No discorrer da ruta, o son cristalino da auga e a visión do verde ó que dá vida ateigan os sentidos coa paz da natureza e a beleza que se agocha entre enfeitizadas árbores e carreiros sen fin.

De todas as historias que percorren a Ruta da Auga, destaca a que anega o Lago da Serea. A lenda di que, cando hai lúa chea ou nas noites de San Xoán - segundo quen a conte - a serea que vive na cova do lago sae para peitearse o cabelo cun peine de prata. A fermosa muller-peixe comunícase na escuridade coas súas irmás, que viven noutros dous lagos con cadansúa cova. Currás, Cisteira e Cudillosa son os nomes das lagoas dos tres “c”.

No camiño da ruta é doado tropezar tamén coa pedra onde está marcada a Pegada do Boi xunto coas pisadas doutros animais. Semella que, durante moito tempo, pasaba por alí un boi que apoiaba o pezuño sempre no mesmo sitio, inda que tamén pode ser que un pastor do lugar esculpira a rocha para pasar o tempo mentres vixiaba as ovellas.

Mapa Ruta da Auga

sorpresa foi enorme cando se encontraron cunha cadea de lagoas. A partir deste achado, a Ruta da Auga xurdiu inevitablemente. A idea inicial era colocar un panel informativo para ir de Hermelo á Paralaia polos lagos, pero unha vez rematado ese tramo colleron outro día de lolailo para seguir polo ría abaixo e descubriron que ía dar ás cataratas de Coiro.

A ruta completouse cando as mulleres de Meiro que formaban parte do equipo se decataron de que na súa aldea tamén había

lagoas. “A xente empezou a atoparlle sentido á idea de que estabamos construíndo algo”, relata Lupe, “ó concelleiro gustoulle a idea e díxonos “adiante”, sen máis”.

Así foi como as nove mulleres deron forma á Ruta da Auga, que arrinca e remata na capela de San Cosme, na Portela. Calzando botas que lles viñan grandes e roupa de faena da talla 54, o grupo uniu co seu duro traballo os lagos descubertos coas cataratas de Coiro, seguindo o río Bouzós ata

o seu nacemento. Ó abrigo de retorcidas carballeiras, a zona conectaba xa co monte Paralaia e as súas increíbles vistas sobre a ría de Vigo, para logo baixar ata a Cruz de Hermelo polo Esperón, pisando enriba de antigas rodeiras ou camiños de pedra que se facían nas costas para que os carros non escorregaran. Máxicas pegadas de e boi e doces cantos de serea asaltan ó camiñante no último tramo dos doce quilómetros dunha longa ruta de seis horas que se poden dosificar en varias xornadas.

Mentres describe a Ruta da Auga, Lupe debuxa cos dedos, no aire ou sobre a mesa, cada carreiro, cada regato. Dóelle que as aldeas sexan as grandes esquecidas, cos camiños cheos de maleza polo desuso. Coa indignación de quen aprecia as cousas ben feitas, ela lamenta que, só dous anos despois, estes lugares sestean agora cheos de escombros. As compañeiras queren compartir o seu descubrimento, dalo a coñecer porque, como ela di, “todos os camiños estaban feitos, só había que segui-los”.

Polo Frade arriba ata o carballo da Gholbada

O labor do grupo de mulleres non se detivo na Ruta da Auga, senón que co seu traballo de limpeza ampliaron a xa existente Ruta dos Muíños ata o nacemento do río Frade - que lles proporciona a auga - na fonte de Hermelo. O Frade, cun vigoroso caudal que lle dá a forza ó río Bispo, non daba lugar a confusión e só houberon de seguir o seu leito.

O fermoso carballo da Gholbada érguese dereito á beira do Frade. A súa enorme copa simétrica ábrese redondiña coma un paraguas que acolle á súa sombra a quen busca sentir o sosego da natureza. O impresionante diámetro do tronco fálanos dunha árbore centenaria, a máis antiga da zona xunto a un castiñeiro e un ameneiro que tamén levan máis dun século gardando os muíños da aldea.

Co tramo amañado polas mulleres, dezasete muíños máis quedaron integrados na Ruta dos Muíños, que abrangue agora 36 destas construcións da arquitectura rural. Entre elas atópase o Muíño da Presa, no lugar do canudo, que foi restaurado pola Asociación Sociocultural de Meiro e que moe o millo corvo cada mes de marzo.

As moas dos muíños tiñan noutrora outras funcións paralelas á fabrica de fariña. As mulleres afiaban nelas as ballenas dos paraguas para moldear agullas de calceta. As traballadoras mozas da aldea pasaban as mans pola pedra que xiraba para limar os callos antes de ir ó baile.

Moitos son os oficios que xurdían en tempos á beira dos regatos. Seguindo o cauce do Frade, onda o muíño da Casela consérvanse aínda as pozas de afogar o liño despois de mallalo, como parte do proceso para producir este tecido.